

УДК: 37.211.24: 378+377

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10\(44\)-323-335](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10(44)-323-335)

Листопад Олексій Анатолійович доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, 65020, тел.: (048) 753-07-61, <https://orcid.org/0000-0002-3121-324X>

Мардарова Ірина Костянтинівна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної педагогіки Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, 65020, тел.: (048) 753-07-61, <https://orcid.org/0000-0001-8899-2830>

Листопад Наталя Леонідівна кандидат педагогічних наук, викладач дошкільних дисциплін, Комунальний заклад «Одеський педагогічний фаховий коледж», вул. Грецька, 1, м. Одеса, 65014, тел.: (048) 725-63-89, <https://orcid.org/0000-0003-3550-9985>

СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ І ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті виявлено сутність та уточнено зміст понять «менталітет» і «ментальність». Доведено, що менталітет вирізняється стійкістю і консервативністю, ментальність, будучи зумовленою специфікою тієї чи іншої соціальної групи, піддається змінам. Встановлено, що професійна ментальність педагога – система глибоко вкорінених у свідомості педагога уявлень, переконань, цінностей, установок і мислення, сукупність психологічних, соціальних та емоційних характеристик, що визначають його ставлення до професійної діяльності, до вихованців, колег та до самого освітнього процесу; схарактеризовано компоненти професійної ментальності педагога (пізнавально-рефлексивний, емоційно-ціннісний і стратегічно-діяльнісний).

Доведено, що процес становлення професійної ментальності в закладах вищої та фахової передвищої педагогічної освіти передбачає розвиток ключових педагогічних компетентностей: методичні компетенції (знання методів навчання, здатність адаптувати навчальні стратегії до потреб вихованців та освітніх умов); комунікативні компетенції (розвиток здатності до ефективної міжособистісної та педагогічної комунікації, важливість цієї компетенції зростає через необхідність створення сприятливого освітнього

середовища та ефективної співпраці з батьками, вихованцями та колегами); емоційний інтелект і психологічна підготовка (майбутні педагоги мають вміти розуміти та керувати своїми емоціями, а також емоціями своїх вихованців, що є ключовим для успішної педагогічної діяльності). Доведено, що становлення педагогічної ментальності під час підготовки педагогів до професійної діяльності в закладах вищої та фахової передвищої педагогічної освіти є складним і багатокomпонентним процесом, що включає кілька важливих етапів: початковий етап – мотиваційно-ціннісний аспект; теоретичний етап – засвоєння базових знань; практичний етап – розробка професійних навичок; етап рефлексії – самоаналіз та корекція; етап інтеграції – сформованість педагогічної культури та ментальності.

Ключові слова: менталітет, ментальність, професійна ментальність, професійна ментальність педагога, становлення професійної ментальності здобувачів освіти, заклад вищої освіти, заклад фахової передвищої освіти.

Lystopad Oleksii Anatoliyovych Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Preschool Education State institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky”, St. Staroportofrankivska, 26, Odesa, 65020, tel.: (048) 753-07-61, <https://orcid.org/0000-0002-3121-324X>

Mardarova Iryna Kostyantynivna Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Preschool Education State institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky”, St. Staroportofrankivska, 26, Odesa, 65020, tel.: (048) 753-07-61, <https://orcid.org/0000-0001-8899-2830>

Lystopad Natalia Leonidivna Candidate of Pedagogical Sciences, Teacher of preschool disciplines, Municipal Institution «Odessa Pedagogical Professional College», St. Greek, 1, Odesa, 65014, tel.: (048) 725-63-89, <https://orcid.org/0000-0003-3550-9985>

FORMATION OF THE PROFESSIONAL MENTALITY OF STUDENTS IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF HIGHER AND PROFESSIONAL PRE-HIGHER PEDAGOGICAL EDUCATION

Abstract. The article reveals the essence and clarifies the content of the concepts of “mentality” and “mentality”. It is proved that the mentality is characterized by stability and conservatism, mentality, being conditioned by the specifics of a particular social group, is subject to change. It has been established that the professional mentality of a teacher is a system of ideas, beliefs, values, attitudes and thinking deeply rooted in the mind of a teacher, a set of psychological,

social and emotional characteristics that determine his or her attitude to professional activity, to students, colleagues and to the educational process itself; the components of the professional mentality of a teacher (cognitive-reflective, emotional-value and strategic-activity) are characterized.

It is proved that the process of formation of professional mentality in higher and professional pre-service teacher education institutions involves the development of key pedagogical competencies: methodological competencies (knowledge of teaching methods, ability to adapt teaching strategies to the needs of students and educational conditions); communication competencies (development of the ability to effective interpersonal and pedagogical communication, the importance of this competency is growing due to the need to create a favorable educational environment and effective cooperation with parents, students and colleagues); emotional intelligence and psychological training (future teachers must be able to understand and manage their emotions, as well as the emotions of their students, which is key to successful teaching). It is proved that the formation of pedagogical mentality in the process of preparing teachers for professional activity in higher and professional pre-service teacher education is a complex and multicomponent process that includes several important stages: initial stage - motivational and value aspect; theoretical stage – acquisition of basic knowledge; practical stage – development of professional skills; reflection stage – self-analysis and correction; integration stage - formation of pedagogical culture and mentality.

Keywords: mentality, mentality, professional mentality, professional mentality of a teacher, formation of professional mentality of students, higher education institution, institution of professional higher education.

Постановка проблеми. Сучасна стратегія вищої і фахової передвищої педагогічної освіти, пов'язана із забезпеченням входження особистості в соціально-професійний світ педагогічної професії, її продуктивною адаптацією в цьому світі. Як такий інтегральний результат вищої і фахової передвищої педагогічної освіти виступає «професійна ментальність», що характеризує педагога як представника педагогічного співтовариства, який має властиві для цього професійного співтовариства світовідчуття, мислення, поведінку, систему цінностей, що робить працю педагога якісно відмінною від усіх інших професійних сфер діяльності. Тому, проблема професійної ментальності останніми роками дедалі частіше привертає увагу дослідників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичний аналіз проблеми (З. Бойко [1], Л. Карп'юк [3], Н. Кічук [4], І. Княжева [5]) показав, що поняття «менталітет» і «ментальність» належать до складних філософсько-культурологічних категорій, що широко застосовуються у різних наукових дисциплінах – соціології, культурології, психології, історії та антропології. Міждисциплінарний підхід до їх осмислення дозволяє глибше розкрити їх зміст і значення для різних галузей знань. Терміни «менталітет» і «менталь-

ність» в українській мові часто вживаються як синоніми, але між ними є певна різниця в значенні, але серед дослідників немає єдності думок з приводу визначення термінів «менталітет» і «ментальність». Але контент-аналіз праць із цього питання дає змогу зробити деякі узагальнення.

Спираючись на розробки низки авторів (М. Колотило [6], А. Корицька [7], О. Пасечник [11]) можемо стверджувати, що менталітет (від латинського «*mentalitas*» – спосіб мислення) зазвичай використовується для опису характерних особливостей мислення та поведінки певної соціальної чи етнічної групи. Менталітет поняття охоплює сукупність стереотипів, уявлень, цінностей та норм, які притаманні конкретній спільноті людей. Менталітет є продуктом довготривалого історичного та культурного розвитку, і процес її становлення відбувається під впливом культурних традицій, релігійних вірувань, економічних умов тощо. Менталітет є груповим явищем, яке формується на рівні спільноти і передається від покоління до покоління, він є відображенням взаємодії культури, історії, традицій та цінностей у житті людей. Менталітет може бути досить стабільним, але в умовах соціальних, політичних чи економічних потрясінь він може еволюціонувати.

Слід зазначити, що ментальність (від латинського «*mens*» – розум) є близьким до менталітету поняттям, однак акцентує увагу на внутрішніх когнітивних процесах особистості та суспільства. Ментальність більш індивідуальне явище, яке стосується способу сприйняття та осмислення світу окремою людиною чи групою людей. Ментальність вказує на те, як люди мислять, яким чином вони будують своє бачення світу та формують своє ставлення до нього.

Дослідники (О. Лозова [9], Л. Мокляк [10], М. Попович [12], О. Реброва [13], Е. Стрига [14]) вважають, що ментальність має колективну природу, вона все ж стосується індивідуальних процесів мислення і самосвідомості, включає в себе як емоційні, так і когнітивні процеси – це комплексна взаємодія раціонального і емоційного у сприйнятті світу, вона визначає базові установки людини або групи людей щодо життя, їхні уявлення про добро і зло, успіх і неуспіх, порядок і хаос.

Отже, менталітет – це більш узагальнене поняття, яке стосується сукупності національних, культурних, соціальних й історичних особливостей мислення певної групи людей. Воно визначає характерні риси світогляду, цінності та поведінку на рівні цілої спільноти. Менталітет часто використовується, коли говорять про національні особливості, соціальні групи чи народи (наприклад, «український менталітет»).

Якщо менталітет вирізняється стійкістю і консервативністю, то ментальність, будучи зумовленою специфікою тієї чи іншої соціальної групи, піддається змінам (наприклад, змінюються вимоги до професії, одні професії зникають, з'являються нові – все це веде до змін у професійних ментальностях). Ментальність – це поняття, яке більше стосується індивідуального рівня

і внутрішніх когнітивних процесів. Воно відображає певний спосіб мислення конкретної людини, її психологічні установки, сприйняття світу та життєві орієнтири. Ментальність більше пов'язана з психікою і особистими інтелектуальними особливостями. Менталітет і ментальність є тісно пов'язаними: менталітет визначає загальні установки групи, тоді як ментальність впливає на особистісний рівень сприйняття і обробки інформації. Вони взаємодіють на рівні формування світогляду, мислення, культури, поведінки та історичних процесів.

Проведений аналіз літератури (Н. Кічук [4], І. Княжева [5], О. Реброва [13], Е. Стрига [14]) дає змогу зробити висновок, що професійна ментальність свідчить про професійну стійкість педагога, його «спосіб життя» як професіонала і є визначальною умовою його самореалізації у професійно-педагогічній діяльності. У цьому вбачається якісний результат професійного розвитку педагога як фахівця. Досягнення такого результату – процес досить тривалий і виходить за рамки навчання у закладах вищої і фахової передвищої педагогічної освіти, але однозначно має цілеспрямовано здійснюватися вже на початковому етапі професійного навчання у закладах вищої і фахової передвищої педагогічної освіти.

Мета статті. Теоретично обґрунтувати становлення професійної ментальності здобувачів освіти в освітньому процесі закладів вищої і фахової передвищої педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу. Професійна ментальність – це сукупність переконань, установок, цінностей та мисленнєвих процесів, що визначають поведінку та діяльність фахівця. Становлення професійної ментальності є важливим для здобувачів освіти, адже професійна ментальність дозволяє їм розвивати професійну ідентичність, необхідну для подальшої успішної кар'єри. Становлення професійної ментальності допомагає здобувачам освіти засвоїти етичні норми та принципи відповідальної професійної діяльності, що забезпечує розвиток соціальної відповідальності та здатності до прийняття обґрунтованих рішень у складних ситуаціях.

У сучасних умовах швидкої зміни вимог до фахівців, глобалізації ринку праці та розвитку новітніх технологій, гнучкість мислення, критичне ставлення до нових знань та вміння адаптуватися стають ключовими компетенціями. Становлення професійної ментальності дозволяє адаптувати навчання до реальних викликів. Становлення професійної ментальності допомагає здобувачам освіти краще зрозуміти взаємозв'язок між теоретичними знаннями та їх практичним застосуванням, що важливо для розвитку професійної компетентності та впевненості в своїх навичках.

Професійна ментальність включає готовність до вирішення стресових ситуацій, саморегуляцію та управління емоціями в освітньому середовищі, що робить процес становлення особливо важливим з погляду психоемоційної стабільності майбутнього фахівця. Отже, проблема становлення професійної

ментальності в освітньому процесі є надзвичайно актуальною, оскільки вона впливає на здатність здобувачів освіти успішно реалізовувати себе в обраній професії та адаптуватися до сучасних умов праці.

Проблема становлення професійної ментальності в античній філософії є важливою темою, оскільки саме в цей період закладаються основи багатьох сучасних понять, пов'язаних із професійною етикою, знанням та роллю філософа в суспільстві. В античній Греції філософія розвивалась як універсальна наука, яка охоплювала різні сфери знання: етику, політику, фізику, логіку тощо. Сократ, Платон, Аристотель вважали, що філософ не просто мислитель, але й людина, яка повинна відігравати активну роль у суспільстві. Філософ був вчителем, наставником і порадиником для політичних і соціальних лідерів.

Аналіз проблеми становлення професійної ментальності в німецькій класичній філософії засвідчив, що професійна ментальність формується через моральне усвідомлення індивідуальних і колективних обов'язків. Праця розглядається як важливий елемент самореалізації особистості та досягнення суспільного блага. У центрі уваги – не лише технічні навички чи компетенції, але й етичні принципи, відповідальність та свідоме ставлення до своєї професійної ролі в суспільстві.

Сучасні психологічні дослідження (О. Лозова [9], Т. Філіпова [15]) підкреслюють, що професійна ментальність є частиною загальної професійної ідентичності. Ідентичність формується через процес соціалізації та професійної підготовки, а також через реальний досвід у професійній діяльності. Ментальність відображає систему цінностей, переконань і норм поведінки, яких дотримується людина в професійній сфері.

Одним з важливих аспектів є роль самовизначення і професійного розвитку. В рамках психологічних концепцій, професійна ментальність розглядається як процес, що триває протягом усього життя. Вона формується в результаті активної взаємодії між особистістю та середовищем, зокрема через професійну діяльність і досвід.

Педагогічні дослідження (Н. Кічук [4], І. Княжева [5], О. Реброва [13]) вказують на важливість соціального та культурного контексту у становленні професійної ментальності. Освіта і виховання є ключовими інструментами формування професійної свідомості, зокрема через викладання етики, критичне мислення та професійні компетенції. Освітні системи відіграють важливу роль у розвитку особистості, допомагаючи студентам усвідомлювати соціальну відповідальність, а також надавати значення професійній діяльності як засобу реалізації своїх здібностей і вкладу в суспільство.

Контент-аналіз наукової літератури (М. Колотило [6], О. Лозова [9], М. Попович [12], Е. Стрига [14]) показує, що в структурі професійної ментальності особистості можливо виокремити мега- макро- і мікрорівні. Мегарівень – це найбільш загальний рівень, який охоплює суспільні цінності,

ідеологічні установки, культурні й моральні норми, що впливають на професійну ментальність. На цьому рівні розглядаються такі питання, як професійна етика, ідеали та суспільні очікування щодо певної професії, це світоглядні позиції, які визначають, як людина бачить своє професійне місце у світі. Макрорівень – цей рівень стосується конкретної професійної діяльності в межах певної галузі. Він включає професійні стандарти, вимоги до кваліфікації, професійні норми й очікування в конкретній сфері діяльності. На цьому рівні формується уявлення про те, що є професіоналізмом у межах певної професії. Мікрорівень – це індивідуальний рівень професійної ментальності, що охоплює особисті установки, мотивації, цінності та ставлення до професійної діяльності. Тут формується особиста відповідальність за результати роботи, емоційне ставлення до професії та індивідуальні професійні інтереси. Мега- макро- і мікрорівні рівні взаємодіють між собою та формують цілісну систему професійної свідомості особистості, впливаючи на її професійне становлення й розвиток.

Більшість дослідників (Н. Кічук [4], А. Корицька, І. Княжева [7], О. Реброва [13], Е. Стрига [14]), характеризуючи професійну ментальність педагога, як її ключову характеристику називають пріоритет ціннісної складової над іншими компонентами структурно-функціональної моделі. Отже, професійна ментальність педагога – система глибоко вкорінених у свідомості педагога уявлень, переконань, цінностей, установок і мислення, сукупність психологічних, соціальних та емоційних характеристик, що визначають його ставлення до професійної діяльності, до вихованців, колег та до самого освітнього процесу це, які формують підходи та стиль роботи педагога. Вона включає сукупність особистісних та професійних якостей, які впливають на прийняття рішень, стиль педагогічної взаємодії, методи роботи та здатність до розвитку і самовдосконалення в умовах професійної діяльності.

Професійна ментальність педагога включає в себе: віру у важливість освіти, бажання допомагати вихованцям, прагнення до безперервного навчання та самовдосконалення; спосіб сприйняття й аналізу інформації, готовність до адаптації в умовах змін, емоційну стійкість і здатність до емпатії; уміння взаємодіяти з вихованцями, колегами та батьками, будувати довірливі стосунки, формувати позитивну атмосферу в педагогічному колективі; здатність оцінювати свою діяльність, вивчати власні помилки та досягнення, що сприяє професійному розвитку; відкритість до нових ідей, методів та технологій навчання, прагнення впроваджувати їх у свою практику. Професійна ментальність педагога впливає на його діяльність, стиль викладання, а також на загальний розвиток вихованців та ефективність освітнього процесу.

Аналіз мега- макро- і мікрорівнів професійної ментальності особистості дав змогу визначити компоненти професійної ментальності педагога (пізнавально-рефлексивний, емоційно-ціннісний і стратегічно-діяльнісний).

Пізнавально-рефлексивний компонент професійної ментальності педагога: здатність педагога до самоаналізу, критичного мислення та усвідомлення власних педагогічних практик; вміння вивчати нові методики навчання, аналізувати результати своєї роботи та адаптуватися до змін в освітньому середовищі. Емоційно-ціннісний компонент професійної ментальності педагога: формування ціннісних орієнтацій, які визначають педагогічну етику, готовність підтримувати позитивну атмосферу і сприяє емоційному розвитку. Стратегічно-діяльнісний компонент: здатність планувати, організовувати та реалізовувати навчальні процеси, враховуючи індивідуальні потреби; вміння розробляти стратегії навчання, визначати цілі та використовувати різноманітні методи для досягнення освітніх результатів.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблем професійної педагогічної діяльності (Н. Кічук [4], І. Княжева [5], О. Реброва [13], Е. Стрига [14]) дав змогу уточнити педагогічну інтерпретацію поняття «становлення» та «професійне становлення». Становлення в педагогічному контексті можна трактувати як процес формування особистості, розвитку її здібностей, навичок та цінностей. Становлення є динамічним процесом, що включає в себе не лише засвоєння знань, але й розвиток соціальних, емоційних та моральних якостей. Становлення особистості відбувається в середовищі, яке впливає на її розвиток, включаючи сім'ю, школу та суспільство в цілому. Професійне становлення – це більш специфічний аспект, який стосується розвитку особистості в контексті її професійної діяльності. Професійне становлення включає: засвоєння специфічних знань, які потрібні для виконання професійних обов'язків; входження в професійне середовище, де формуються професійні цінності, етика та культура; розвиток особистісних якостей, які сприяють успішному виконанню професійних функцій, таких як критичне мислення, комунікативність, адаптивність; процес професійного становлення не закінчується після отримання освіти; він триває протягом усього життя, вимагаючи від професіонала постійного навчання та вдосконалення. Педагогічна інтерпретація цих понять підкреслює важливість інтеграції знань, навичок і цінностей у процесі розвитку особистості та професіонала.

Становлення педагогічної ментальності під час підготовки педагогів до професійної діяльності в закладах вищої та фахової передвищої педагогічної освіти є складним і багатокомпонентним процесом, що включає кілька важливих етапів: початковий етап – мотиваційно-ціннісний аспект; теоретичний етап – засвоєння базових знань; практичний етап – розробка професійних навичок; етап рефлексії – самоаналіз та корекція; етап інтеграції – сформованість педагогічної культури та ментальності.

Початковий етап – мотиваційно-ціннісний аспект. Мета: формування у майбутніх педагогів мотивації до професійної діяльності та розуміння важливості педагогічної місії. Основні завдання: створення усвідомленого інтересу до педагогічної професії; розвиток позитивного ставлення до

освітнього процесу; формування цінностей гуманізму, емпатії, відповідальності. На цьому етапі важливо сформувати в майбутніх педагогів внутрішню мотивацію до професійної діяльності та ціннісні орієнтири, що базуються на розумінні соціальної значущості педагогічної праці. На цьому етапі майбутній педагог починає формувати уявлення про педагогічну діяльність, її роль та значення. Відбувається ознайомлення з професійними стандартами, етичними принципами та основними функціями педагогічної професії.

Теоретичний етап – засвоєння базових знань. Мета: надання майбутнім педагогам фундаментальних знань про педагогіку, психологію, дидактику та методику навчання. Основні завдання: опанування педагогічної теорії; розуміння психологічних процесів навчання та розвитку особистості. Теоретичний етап передбачає набуття теоретичних знань з педагогіки, психології, методики викладання та інших дисциплін, необхідних для ефективного виконання професійних обов'язків. Здобувачі освіти починають глибше розуміти свої особисті можливості та відповідність педагогічній професії, що сприяє формуванню педагогічної рефлексії – здатності аналізувати власні дії, поведінку та приймати відповідальні рішення в освітньому процесі закладу освіти.

Практичний етап – розробка професійних навичок. Мета: закріплення теоретичних знань у практичній діяльності та розвиток педагогічних умінь і навичок. Основні завдання: виконання навчальних та виробничих практик у закладах освіти; відпрацювання навичок планування, управління освітнім процесом, оцінювання знань; навчання способам вирішення педагогічних проблемних ситуацій. На практичному етапі майбутні педагоги застосовують отримані знання на практиці, розвиваючи педагогічні навички через практичні заняття, педагогічну практику та інші форми інтерактивної освіти. Студенти здобувають досвід у процесі педагогічної практики, розвиваючи здатність до ефективної взаємодії в освітньому процесі, вирішення конфліктних ситуацій і створення ефективного освітнього середовища.

Етап рефлексії – самоаналіз та корекція. Мета: формування навичок самоаналізу, критичної оцінки своєї професійної діяльності та самовдосконалення. Основні завдання: оцінка власної педагогічної діяльності, помилок та успіхів; корекція методичних підходів та професійних вмінь на основі аналізу досвіду; стимулювання подальшого професійного розвитку. Етап рефлексії передбачає проведення рефлексії щодо власної діяльності. Майбутні педагоги вчаться аналізувати свої дії, виявляти сильні та слабкі сторони і коригувати свою професійну поведінку. Етап рефлексії характеризується вдосконаленням педагогічної майстерності, розвитком креативності та інноваційного підходу до навчання.

Етап інтеграції – сформованість педагогічної культури та ментальності. Мета: інтеграція всіх попередніх етапів в єдину систему цінностей, установок та поведінкових моделей педагога. Основні завдання: закріплення професійної

ідентичності як основи педагогічної діяльності; формування професійної етики та педагогічного такту; створення умов для безперервного саморозвитку в професії. Останній етап включає завершення процесу формування професійної педагогічної ідентичності та культури, що проявляється в здатності ефективно взаємодіяти в освітньому процесі закладу освіти, а також у розвитку педагогічної гнучкості та інноваційності. Педагоги стають здатними адаптуватися до нових викликів і вдосконалювати свої професійні компетенції протягом усього життя.

Отже, запропоноване поетапне становлення педагогічної ментальності під час підготовки педагогів до професійної діяльності в закладах вищої та фахової передвищої педагогічної освіти забезпечує сформованість педагогічної ментальності, що включає знання, навички, цінності та рефлексивні здібності для успішної професійної діяльності в галузі освіти. Поетапне становлення педагогічної ментальності під час підготовки майбутніх педагогів є системним підходом, який забезпечує поступове та всебічне становлення професійної ідентичності. Цей процес охоплює не лише накопичення теоретичних знань та розвиток практичних навичок, але й формування ціннісних орієнтирів та рефлексивних здібностей, що є необхідними для педагогічної діяльності, дає змогу педагогам успішно виконувати свої обов'язки, бути готовими до вирішення складних педагогічних ситуацій і підтримувати високу якість освітнього процесу у закладах освіти.

Висновки.

1. Виявлено сутність та уточнено зміст понять «менталітет» і «ментальність» доведено, що менталітет вирізняється стійкістю і консервативністю, ментальність, будучи зумовленою специфікою тієї чи іншої соціальної групи, піддається змінам (наприклад, змінюються вимоги до професії, одні професії зникають, з'являються нові – все це веде до змін у професійних ментальностях), доведено, що професійна ментальність – це сукупність переконань, установок, цінностей та мисленнєвих процесів, що визначають поведінку та діяльність фахівця; уточнено педагогічну інтерпретацію поняття «становлення» та «професійне становлення».

2. Встановлено, що професійна ментальність педагога – система глибоко вкорінених у свідомості педагога уявлень, переконань, цінностей, установок і мислення, сукупність психологічних, соціальних та емоційних характеристик, що визначають його ставлення до професійної діяльності, до вихованців, колег та до самого освітнього процесу це, які формують підходи та стиль роботи педагога; схарактеризовано компоненти професійної ментальності педагога (пізнавально-рефлексивний, емоційно-ціннісний і стратегічно-діяльнісний).

3. Доведено, що становлення педагогічної ментальності під час підготовки педагогів до професійної діяльності в закладах вищої та фахової

передвищої педагогічної освіти є складним і багатокомпонентним процесом, що включає кілька важливих етапів: початковий етап – мотиваційно-ціннісний аспект; теоретичний етап – засвоєння базових знань; практичний етап – розробка професійних навичок; етап рефлексії – самоаналіз та корекція; етап інтеграції – сформованість педагогічної культури та ментальності.

Література:

1. Бойко З. В. Менталітет як образно-художнє відображення дійсності. *Культурологічна думка*. 2016. № 10. С. 91–96.
2. Історія європейської ментальності. За ред. Петера Дінцельбахера. Перекл. з нім. В. Кам'янця. Львів : Літопис, 2004. 720 с.
3. Карп'юк Л. Основні підходи до розуміння менталітету сучасними вченими. *Народна творчість та етнографія*. 2004. № 6. С. 76–83.
4. Кічук Н. Професійний менталітет фахівця: домінантність брендінгових показників та формувальний потенціал вищої школи. *Науковий вісник Ізмайльського державного гуманітарного університету* : зб. наук. праць. Серія «Педагогічні науки». Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2020. Випуск 48. С. 121–126.
5. Княжева І. А. Менталітет і ментальність як чинники професійного становлення майбутніх педагогів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загально-освітній школах* : зб. наук. пр. / [редкол.: А. В. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя : КПУ, 2022. Вип. 83. С. 42–46. DOI: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2022.83.6>
6. Колотило М. О. Ментальність і менталітет: онтологічний статус та антропологічні виміри. *Актуальні проблеми філософії та соціології: Науково-практичний журнал*. Одеса, 2017. Вип. 15. С. 66–69.
7. Корицька А, Княжева І. Менталітет майбутнього педагога: особистісний і соціокультурний аспекти. *Grail of Science*, 2024. (36), 430–431. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.16.02.2024.073>.
8. Листопад О. А., Мардарова І. К. Формування професійно-педагогічного світогляду майбутніх вихователів *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*, 2022, Вип. 1 (48) С. 46-55. DOI: 10.31376/2410-0897-2022-1-48-46-55.
9. Лозова О. М. Методологія психосемантичних досліджень етносу: монографія. Київ.: Видавничий дім «Слово», 2011. 188 с.
10. Мокляк Л. І. Культура як ментальний простір цивілізації. *Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія*. 2022. № 2 (36). С. 110–115.
11. Пасечник О. Є. До питання про розрізнення понять «менталітет» і «ментальність» у лінгвістиці та суміжних дисциплінах. *Наукові праці. Миколаївський державний гуманітарний університет ім. П. Могили*. 2012. Т. 70. Вип. 57. С. 86–90.
12. Попович М. В., Кисляковська Н. Б., В'яткіна Н. Б. Проблеми теорії ментальності. Київ : Наукова думка, 2006. 404 с.
13. Реброва О. Є. Методологічні основи педагогічної ментальності: культурологічний та професійний аспекти : монографія Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. 283 с.
14. Стрига Е. В. Професійний менталітет майбутніх учителів гуманітарних дисциплін: навч.-метод. посібник. Одеса : Видавець Букаєв В. В., 2009. 224 с.
15. Філіпова Т. В. Професійний менталітет у контексті аналізу сучасної парадигми професіоналізації державної служби в Україні *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2011. Вип. 8. С. 533–545.
16. Фурман А. В. Психокультура української ментальності. 3-тє вид. Тернопіль : НДІ МЕВО, 2014. 132 с.

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 10(44) 2024

17. Шнайдер О. Теоретичні підходи до визначення і співвідношення категорій «менталітет» і «ментальність». *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Політологія, Соціологія, Філософія*. 2009. Випуск 13. С. 60–65.

18. Юрій М., Христан Н. «Менталітет» і «ментальність» як категорії соціокультурної та цивілізаційної антропології. *Медіафорум : аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент*. 2023. № 12, С. 95–114. DOI: <https://doi.org/10.31861/mediaforum.2023.12.95-114>

References:

1. Boyko, Z. V. (2016) *Mentalitet yak obrazno-khudozhnye vidobrazhennya diysnosti*. [Mentality as a visual and artistic reflection of reality]. *Kul'turolohichna dumka*. - Cultural thought. 10. 91–96. [in Ukrainian].

2. *Istoriya yevropeys'koyi mental'nosti* (2004) [History of the European mentality] / Under the editorship Peter Dinzelsbacher. Translation with him V. Kamianets. Lviv: Litopys. 720. [in Ukrainian].

3. Karpyuk, L. (2004) *Osnovni pidkhody do rozuminnya mentalitetu suchasnymi vchenymy*. [Basic approaches to the understanding of mentality by modern scientists]. *Narodna tvorchist' ta etnografiya*. - Folk creativity and ethnography. 6. 76–83. [in Ukrainian].

4. Kichuk, N. (2020) *Profesiynny mentalitet fakhivtsya: dominantnist' brendinhovykh pokaznykiv ta formuvannyi potentsial vyshchoyi shkoly*. [The professional mentality of a specialist: the dominance of branding indicators and the formative potential of a higher school]. *Naukovy visnyk Izmayil's'koho derzhavnoho humanitarnoho universytetu : zb. nauk. prats'*. Seriya «Pedagogichni nauky». - Scientific Bulletin of the Izmail State Humanitarian University: coll. of science works Series "Pedagogical Sciences". Izmail: RVV IDGU. 48. 121–126. [in Ukrainian].

5. Knyazheva, I. A. (2022) *Mentalitet i mental'nist' yak chynnyky profesiynoho stanovlennya maybutnikh pedahohiv*. [Mentality and mentality as factors of professional formation of future teachers]. *Pedahohika formuvannya tvorchoyi osobystosti u vyshchii i zahal'noosvitniy shkolakh*: zb. nauk. pr. - Pedagogy of formation of a creative personality in higher and secondary schools: coll. of science pr. / [edited by: A. V. Sushchenko (chief editor) and others]. Zaporizhzhia: KPU. 83. 42–46. [in Ukrainian].

6. Kolotylo, M. O. (2017) *Mental'nist' i mentalitet: ontologichnyy status ta antropologichni vymiry*. [Mentality and mentality: ontological status and anthropological dimensions]. *Aktual'ni problemy filosofiyi ta sotsiologiyi*: Naukovo-praktychnyy zhurnal. Actual problems of philosophy and sociology: Scientific and practical journal. Odesa. 15. 66–69. [in Ukrainian].

7. Korytska, A. & Knyazheva, I. (2024) *Mentalitet maybutn'oho pedahoha: osobystisnyy i sotsiokul'turnyy aspekty*. [Mentality of the future teacher: personal and sociocultural aspects]. *Grail of Science*. - Grail of Science. (36). 430–431. [in Ukrainian].

8. Listopad, O. A. & Mardarova, I. K. (2022) *Formuvannya profesiyno-pedahohichnoho svitohlyadu maybutnikh vykhovateliv* [Formation of the professional and pedagogical worldview of future educators]. *Visnyk Hlukhivs'koho natsional'noho pedagogichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka*. - Bulletin of the Glukhiv National Pedagogical University named after Oleksandr Dovzhenko. 1 (48). 46-55. [in Ukrainian].

9. Lozova, O. M. (2011) *Metodolohiya psykholemantychnykh doslidzen' etnosu: monohrafiya* [Methodology of psychosemantic studies of ethnos: monograph]. Kyiv: Slovo Publishing House. 188. [in Ukrainian].

10. Moklyak, L. I. (2022) *Kul'tura yak mental'nyy prostir tsyvilizatsiyi* [Culture as the mental space of civilization]. *Visnyk NAU*. Seriya: Filosofiya. Kul'turolohiya - Bulletin of NAU. Series: Philosophy. Culturology. 2 (36). 110–115. [in Ukrainian].

11. Pasechnyk, O. Ye. (2012) *Do pytannya pro rozrizzennya ponyat' «mentalitet» i «mental'nist'» u linhvistytsi ta sumizhnykh dystsyplinakh*. [On the question of distinguishing between the concepts of "mentality" and "mentality" in linguistics and related disciplines]. *Naukovi pratsi. Mykolayivs'kyy derzhavnyy humanitarnyy universytet im. P. Mohyly*. - Scientific works. Mykolaiv State Humanitarian University named after P. Graves. 70, 57. 86–90. [in Ukrainian].

12. Popovych, M. V., Kislyakovska, N. B. & Vyatkina N. B. (2006) *Problemy teorii mental'nosti* [Problems of the theory of mentality]. Kyiv: Naukova dumka. 404. [in Ukrainian].
13. Rebrova, O. E. (2012) *Metodolohichni osnovy pedahohichnoyi mental'nosti: kul'turolohichnyy ta profesiynyy aspekty* : monohrafiya [Methodological foundations of pedagogical mentality: cultural and professional aspects: monograph]. Kyiv: NPU named after M. P. Dragomanov. 283. [in Ukrainian].
14. Striga, E. V. (2009) *Profesiynyy mentalitet maybutnikh uchyteliv humanitarnykh dysyplin: navch-metod. posibnyk*. [Professional mentality of future teachers of humanitarian disciplines: teaching method. manual]. Odesa: VV Bukaev Publisher. 224. [in Ukrainian].
15. Filipova, T. V. (2011) *Profesiynyy mentalitet u konteksti analizu suchasnoyi paradyhmy profesionalizatsiyi derzhavnoyi sluzhby v Ukrayini* [Professional mentality in the context of the analysis of the modern paradigm of professionalization of the civil service in Ukraine]. *Teoretychni ta prykladni pytannya derzhavotvorenniya. - Theoretical and applied issues of state formation*. 8. 533–545. [in Ukrainian].